

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра польської філології

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (магістерської) роботи

магістр

(освітнього ступеня)

на тему: **Е.Дружбацька як втілення естетики та світогляду польського бароко**

Виконала: студентка 6 курсу,

групи ФЛКм–21з

спеціальності 035.033 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська

Возна В.П.

Керівник: доц. Доц. Левко У.Е.

Рецензент: доц. Сливинський О.Т.

Львів – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПОЛЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДОБИ БАРОКО	6
1.1 Особливості барокової естетики: визначення основних принципів і характерних рис.....	6
1.2 Світогляд бароко: з'ясування ключових ідей, які впливали на літературу і мистецтво.....	12
1.3 Біографія Е. Дружбацької : короткий огляд життя та творчості поетеси.....	18
Висновки до розділу I.....	27
РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СВІТОГЛЯДУ ТА ЕСТЕТИКИ БАРОКО У ТВОРЧОСТІ ПОЕТЕСИ.....	28
2.1 Особливості втілення естетики польського бароко у текстах Дружбацької.....	28
2.2 Основи світогляду барокової літератури у творчості поетеси	34
2.3 Сучасна рецепція постаті Ельжбети Дружбацької у романі Ольги Токарчук «Книги Якова».....	40
Висновки до розділу II.....	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

РЕЗЮМЕ.....57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Творчість Ельжбети Дружбацької є малодослідженою серед українських літературознавців. Досить важко знайти аналізи та дослідження її праць, особливо у контексті епохи польського бароко. Одними з дослідників творчості Дружбацької були Галина Вишневська, Христина Стасевич, Ілона Каламон, Теодожа Ріттель, Вацлав Боровий та ін., які аналізували у своїх дослідженнях Дружбацьку та її творчість з різних кутів та аспектів, проте змістових ґрунтових праць на тему цієї письменниці є обмаль.

Література є вічною, проблеми, які розкриваються у ній завжди будуть доцільні для кожного. Але станом на теперішній час, ця проблема залишається малодослідженою.

Поезія Дружбацької користувалася визнанням ще за життя. Її вірші в рукописних примірниках широко циркулювали в садибах та палацах Речі Посполитої. Пізніше про неї забули. Літературознавці дев'ятнадцятого століття часто критикували її твори, адже вони не відповідали смакам романтиків чи позитивістів.

Мета дослідження з'ясувати, які основні риси світогляду та естетики польського бароко було зображено у творах Е. Дружбацької.

Завданнями дослідження є:

- визначити основні теми притаманні польській літературі доби бароко;
- з'ясувати поняття «естетика бароко»
- охарактеризувати творчість Е. Дружбацької;
- проаналізувати творчість Дружбацької у контексті барокової естетики

- дослідити, які основні теми бароко Дружбацька підіймала у своїй творчості

Об'єктом дослідження є поезії, есе та інші твори письменниці, що висвітлюють аспекти світогляду та естетики польського бароко.

Предмет дослідження: естетичний і світоглядний вимір барокової творчості Е. Дружбацької.

Джерельну базу становить цикл віршів Дружбацької «Wiersze światowe» («Fabuła o księżęciu Adolfie», «Opisanie czterech części roku», «Snopek na polu życia ludzkiego», «Pochwała lasów»), праці Христини Ставсевич «Pisarki polskie epok dawnych», «Elżbieta Drużbacka. Najwybitniejsza poetka czasów saskich», «Między barokiem i oświeceniem: nowe spojrzenia na czasy saskie», «Zmysłowa i elokwentna prowincjuszka na staropolskim Parnasie. Rzecz o Elżbiecie Drużbackiej i nie tylko...», Теодори Ритель «Dwa zwierciadła” Elżbiety Drużbackiej jako metafora strukturalna, Arkadii szczęśliwej», «Krytyka tekstów wartościujących i oceniających twórczość Elżbiety Drużbackiej w ujęciu językoznawczym», «Elżbieta Drużbacka: gatunki mowy w odmianie literackiej.», «Elżbieta Drużbacka, Język i tekst», «Elżbieta Drużbacka: konteksty wyrazowe», Вацлава Борови «Drużbacka, O poezji polskiej w wieku XVIII», В.Боярського «Elżbieta z Kowalskich Drużbacka, Życie i pisma»

Практичне значення роботи полягає в можливості використання проаналізованого матеріалу в навчальному процесі з польської літератури та історії.

Теоретичне значення роботи полягає в можливості використовувати його результати в подальших дослідженнях та вивченні цієї теми у контексті естетики та мотивів епохи польського бароко, або ж у дослідженнях впливу та

значення Дружбацької, як автора та її творчості, для польської літератури тієї доби.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у роботі ми вперше здійснили та дослідили естетичний і світоглядний вимір творчості Дружбацької у контексті польського бароко. Здійснили комплексний аналіз, що дав нам змогу зрозуміти, чому саме поетесу залічили до епохи бароко і чи можемо ми ствержувати, що вона належить саме до цієї епохи. Дослідили зв'язки між основами світогляду барокової літератури та їх відображеннями у творах Дружбацької.

Структура магістерської роботи.

Магістерська робота загальним обсягом 57 сторінок, з них – 47 сторінок основного тексту, складається зі Вступу, двох розділів, Висновків, Списку використаної літератури, який містить 66 позицій, Списку використаних джерел, та Резюме польською мовою. На початку магістерської роботи вміщено її Зміст.

Перший розділ „Теоретичний аналіз специфіки польської літератури доби бароко” присвячено дослідженню особливостей барокової стетики, а саме визначенню її основних принципів і характерних рис, з'ясуванню ключових ідей світогляду бароко, які впливали на літературу, та короткому аналізу біографії письменниці.

У другому розділі „Основні аспекти світогляду та естетики бароко у творчості Дружбацької” проаналізовано творчість Дружбацької у контексті барокової естетики та елементів для відображення різноманітних її аспектів, розглянуто основні мотиви світогляду польської епохи бароко, як важливі складові у творчості поетеси, і досліджено сприйняття образу Ельжбети

Дружбацької у письменників сучасності, зокрема в романі польської письменниці Ольги Токарчук в романі «Книги Якова».

1.1 Особливості барокової естетики: визначення основних принципів і характерних рис.

Розглядаючи історію культури, слід зазначити, що кожна епоха є результатом різних взаємодій і процесів, які відображають її характер і сутність. Ідеальним прикладом цього є бароко, що представляє собою культурний період XVII-XVIII століть в Європі. Основні риси бароко включають контраст, прагнення до величі і розкіш, поєднання реальності з аллюзією, динамічність образів і напруженість. Бароко з'явилося в Італії (у містах Флоренція, Венеція і Рим) і розповсюдилося по всій Європі. Цей період справив важливий вплив на подальший розвиток культури і визначив динаміку формування інших культурних епох.

Ємність бароко в сучасному світі може бути виявлена через вивчення його видатних представників та мистецьких зразків, які зберігаються в музеях та на виставках, а також через архітектурні спадщини європейських міст. Така актуальність дослідження епохи бароко визначає значення вивчення цього періоду [3, с.281-284].

Основною метою цієї роботи є детальне вивчення епохи бароко: її суті, історії та важливості. Для досягнення цієї мети визначаються наступні завдання:

- вивчити причини виникнення бароко як культурного стилю і дослідити історію терміну "бароко".
- розглянути сутність і принципи бароко, вивчити основи естетики цього стилю і навести приклади його втілення.

Під час дослідження епохи бароко використовувалися такі джерела як концептуальна книга Х. Вельфіна "Ренесанс і бароко", яка надала можливість краще розібратися в суті цього культурного періоду, а також фундаментальні

видання, такі як "Загальна історія в 24 томах" видання 1997 року, "Історія мистецтва зарубіжних країн" видання 1980 року і "Всесвітня історія архітектури" видання 1978 року. Крім цього, були використані спеціальні дослідження авторів, таких як Ю. Борсєв, А. Васильєв, М. Віноградов, Ф. Дасс, В. Коломійцев, Т. Ліванова і В. Ліпатов, а також інших джерел.

За хронологією, бароко народилось у XVII столітті, і це період можна розглядати як заміну ренесансу. Часто слово "бароко" використовується для позначення епохи, в якій ренесанс втратив свою актуальність або, як кажуть, "виродився".

Бароко виникло в Італії, де ренесанс мав найсильніший вплив. Однак, на відміну від ренесансу, бароко відзначалося контрастністю, напруженістю, динамічністю образів, прагненням до величі і розкіші, а також поєднанням реальності і ілюзії. Світогляд бароко формувався на фоні релігійних і соціальних змін, таких як Реформація і революція Коперніка. Ці зміни призвели до переоцінки поглядів на світ і роль людини в ньому.

Італія, де ренесанс і виник, стала і місцем народження бароко через свою культурну значущість, але також і через економічний і політичний занепад. Бароко став спробою створити ілюзію багатства і могутності, відновити вплив Католицької церкви і підняти італійське знання. Протягом XVII століття бароко розповсюдилося по всій Європі [10].

Перехід від ренесансу до бароко був результатом соціокультурних і історичних змін у європейському суспільстві, і цей стиль знайшов своє втілення в мистецтві, архітектурі і культурному житті цього періоду [11].

Термін "бароко" походить з декількох можливих джерел і мав різні значення на різних етапах свого розвитку:

1. Від італійського слова "*baruesso*", що означало "перлина неправильної форми". Первісно, це був жаргонний термін, використовуваний португальськими моряками у середньовіччі для позначення чогось грубого та фальшивого.

2. Також від "*baroco*" у логіці, де це була одна з форм силогізму, тобто виду міркування, де дві посилки об'єднані загальним терміном.

3. У Франції ювеліри використовували термін "*baroquer*" для позначення таких понять, як "пом'якшення контуру" або "роблення форми м'якою і мальовничою"[8].

Початково, у XVIII столітті, термін "бароко" мав негативне значення і використовувався для позначення всього грубого і незграбного в культурі. Однак, у подальшому, він втратив свій негативний відтінок і став використовуватися для характеристики стилю в мистецтві, музиці, архітектурі і літературі. Такий перехід від негативного до нейтрального і позитивного вживання терміну відбувся внаслідок розвитку культурних ідей і поглядів.

Бароко, як художній стиль, відображав складову світорозуміння та філософію своєї епохи. Основними рисами естетики бароко були у першу чергу: дотепність і контрастність; Бароко відзначалося контрастами, напруженістю та динамічністю в образах. Це створювало враження наповненості і величі. Митці намагалися комбінувати найрізноманітніші елементи і створювати несподівані образи.

По друге, це - сприйняття прекрасного. У бароко те, що в ренесансі може вважатися красою, тепер може бути сприйнято як потворне чи несправжнє. Бароко прагнуло до величі, пишності та розкіші, використовуючи для цього нестандартні засоби виразності.

Метафори, алегорії і емблеми: бароко активно використовувало символи, алегорії та метафори для виразного сприйняття світу і ідеалів. Художники намагалися передати глибокий сенс через символічні образи.

Суперечність і розкол світогляду: бароко відображало розкол у світогляді та внутрішню суперечність буття і людського життя. Це виражалося в зображенні мучеників і сумнівів у цінності життя, а також у відчутті марності людських старань. Незважаючи на соціальний песимізм, бароко залишалося гуманістичною епохою, яка підкреслювала значення людини та її даруваного творчого потенціалу.

Бароко відзначалося антиноміями, тобто внутрішніми протиріччями та неспівзвучностями. Воно намагалося зберегти гармонію у цілому, навіть серед протилежних елементів. Бароко може включати в себе гротескні та фантастичні елементи, виражаючи спростоване сприйняття світу.

Усі ці риси віддзеркалюють ту складну діалектику світу, яку бароко намагалося передати в своїх творах, відображаючи естетичний і філософський підґрунтя епохи. Таким чином, бароко вважається періодом, коли світорозуміння та мистецтво перебували в стані напруження і суперечності.

У філософії епохи бароко спостерігалася розділеність та суперечність в самій природі речей, що відображалося у мистецтві і культурі того часу. Це було відмінним від ренесансу, який прагнув до гармонії і єдності.

До естетики бароко також належали:

- Підвищена емоційність - мистецтво бароко вражало емоційною насиченістю та виразністю, ставлячи акцент на почуття і внутрішній світ.

- Явний динамізм - форми і композиції бароко мали виразну динаміку та рух, створюючи враження рухомості і енергії.
- Емоційність і контрастність образів - бароко відзначалося насиченими і суперечливими образами, які часто включали в себе контрастність світла і темряви, життя і смерті.
- Велике значення ірраціональних ефектів і елементів - Мистецтво бароко використовувало різноманітні ірраціональні засоби, такі як метафори, емблеми і алегорії, для вираження художніх ідей.
- Контраст між химерним і реальним: бароко включало у себе елементи фантастики і гротеску, дозволяючи творити надзвичайні образи і ефекти.
- Підсилення ролі скульптури та архітектури - Архітектура та скульптура бароко грали важливу роль у вираженні цих художніх принципів.
- Розмах і текучість форм - Бароко характеризувалося просторовим розмахом, слитністю і текучістю складних криволінійних форм [7].

Ці основні риси естетики бароко виявилися особливо виразними в архітектурі, скульптурі, музиці, літературі та мистецтві.

Водночас бароко славалося широким використанням складних метафор і символів. Це допомагало передати абстрактні ідеї та почуття, які не завжди можна було виразити прямим способом. Символи, такі як птахи, квіти, зірки або складні алегорії, надавали текстам і картинам глибокий сенс і таємничість [6, с.266-271].

Бароко було складною та суперечливою епохою, яка відображала розкол у світогляді та сумніви у можливостях людини, але водночас вона відзначалася підвищеною емоційністю та виразністю у мистецтві і культурі.

Звідси можна зробити наступний список ключових моментів у характеристиці бароко: в епоху бароко змінилося уявлення про світ, який більше не розглядався як розумна і постійна єдність, і уявлення про людину, яка втратила своє статус як "найрозумнішої істоти". Це створило основу для розуміння естетики бароко [8].

Мистецтво бароко вражало емоційною насиченістю і виразністю, наголошуючи на почуттях та внутрішньому світі. Ця епоха відзначилася не лише суперечливістю та сумнівами у можливостях людини, її призначенні та значенні у світі, а й широким використанням контрастів, адже письменники цього часу використовували контрасти світла і темряви, життя і смерті для створення виразних образів, а форми та композиції в бароко мали виразну динаміку та рух, що створювало враження рухомості та енергії.

Письменники того часу широко використовували ірраціональні засоби при написанні творів (такі як метафори і алегорії, для вираження художніх ідей) і прагнули до нових форм пізнання: Для цієї доби було важливим не відкидати умовні авторитети та традиції, але шукати нові форми пізнання прекрасного та навколишнього світу.

Характеризувалося бароко не лише просторовим розмахом, слитністю і текучістю складних криволінійних форм, а й суперечливістю та сумнівами у можливостях людини, її призначенні та значенні у світі [9].

Ці риси естетики бароко виявилися особливо виразними в архітектурі, скульптурі, музиці, літературі та живопису в різних європейських країнах XVII-XVIII століть. Бароко було складним і суперечливим стилем, який відображав кризу у світогляді та сумніви в історичному контексті того часу [10].

1.2 Світогляд бароко: з'ясування ключових ідей, які впливали на літературу і мистецтво

Світогляд бароко був суттєво відмінним від попередніх епох, таких як Ренесанс чи Середньовіччя. Характерні ключові ідеї та філософські принципи, які впливали на літературу і мистецтво в період бароко, включають такі аспекти, як - сумнів та невизначеність. Бароко виражало сумніви та невизначеність стосовно істинності та сталості реальності, сумніви щодо багатьох аспектів людського існування, включаючи релігійні вірування та філософські погляди. Людина бачила світ навколо себе як складний, суперечливий і непередбачуваний. Бароко часто висловлювало ці сумніви у своїх літературних творах та художніх витворах [3, с.281-284].

З невизначеністю пов'язували відчуття непередбачуваності та некерованої природи світу. Люди відчували, що світ навколо них може раптово змінюватися, і це створювало почуття невизначеності та вразливості. У літературі це виявлялося у створенні сюжетів, які розвивалися неочікувано, та персонажів, які переживали непередбачувані події [4, с.162-173].

Важливою характеристикою епохи бароко були теж іронія та парадокси. Цей стиль літератури і мистецтва нерідко використовував суперечливість образів і ідей для створення складних, багатогранних творів. Парадоксальність виразилася в невиразному розмежуванні між добром і злом, релігійним і світським, реальністю і фантазією.

Мистецтво бароко відзначалося величними розмахом, емоційністю та драматизмом. У літературі бароко зазвичай присутній пишній риторичний стиль та використання складних метафор і символів. Твори бароко нерідко пронизані драматизмом і патетикою. Це виявлялося у висловлюванні сильних емоцій та почуттів у літературних творах. Популярні були сонети, драми, поеми та інші літературні форми, які дозволяли виразити глибокі почуття.

Бароко було періодом сумнівів, невизначеності та парадоксів, які відображали загальну духовну та філософську атмосферу того часу. Ці теми допомагали створити виразні, емоційно насичені твори мистецтва і літератури, які залишили глибокий слід в історії культури.

Всі ці аспекти допомагали створити вражаючі, емоційно насичені твори. Цей стиль відображав дух епохи, яка була водночас складною та емоційно насиченою.

Бароко використовувало алегорії як спосіб виразити абстрактні поняття. Наприклад, алегоричні зображення добра і зла, часу і вічності, смерті і життя допомагали створити складні ідеї та образи. Викликало відчуття таємниці та загадковості. Використання складних символів і алегорій дозволяло створювати текст чи картину, яку глядач або читач міг розгадати і тлумачити по-різному. Це надавало творам багатогранності і робило їх відкритими для різних інтерпретацій.

Одним зі способів виразити складність і непередбачуваність світу та почуттів, які переживали люди того часу був ірраціоналізм. Це робило мистецтво бароко багатим, глибоким і заворожувальним, до чого, власне, воно і прагнуло.

Проте, це не єдина річ, якою вирізнялася ця епоха. Бароко було відоме своєю здатністю поєднувати релігійні образи та сцени зі світськими аспектами життя. Це відображало невизначеність та суперечливість буття. У мистецтві і літературі бароко можна було побачити як релігійні теми, так і відображення повсякденного життя, часто поєднані в одному творі. Ця риса бароко виявлялася у мистецтві, архітектурі, літературі і музиці і визначала особливий світогляд того часу [7].

У релігійних образах і творах бароко відбувалося оброблення духовних істин і реалій. Це означало, що релігійні сцени і образи створювалися з особливою емоційністю і драматизмом, що надавало їм глибину і виразність. Релігійні теми часто використовувались для вираження величі і могутності Божества, а також для відображення людської скромності та покори перед Богом.

З іншого боку, бароко було відоме також світськими мотивами та відображенням повсякденного життя. У мистецтві бароко зустрічалися портрети аристократів, сцени світських розваг, масові події тощо. Ці твори відзначалися деталізмом і реалістичністю, що робило їх особливо живими та інтенсивними [9].

Таке поєднання релігійного та світського у бароко відображало сутність епохи. Люди того часу ставили перед собою питання про роль релігії у своєму житті і в житті суспільства загалом. Вони переживали сумніви і суперечності, шукали відповіді на складні питання. Тому бароко стало спробою відобразити цю невизначеність і розмаїття життя, показати, що світ може бути одночасно і величним, і складним, і суперечливим.

Складні метафори, символи, пишний риторичний стиль, патетика... Бароко славилось своєю барвистою та розкішною мовою. Літературні твори бароко були наповнені складними метафорами, символами та вишуканим риторичним стилем. Патетика і драматизм були характерними для багатьох творів, які спонукали читача чи глядача до глибоких роздумів [10].

Усі ці засоби використовувалися для виразного вираження ідей та почуттів. Тексти бароко були наповнені відомими алегоріями, які переносили певні концепції та абстрактні поняття на рівень образів і сюжетів. Це дозволяло

розкривати глибокі філософські і релігійні теми через багатошаровий підтекст [11, с.373-394].

Розглянемо детальне наступні поняття: - патетика і драматизм, які властиві багатьом творам бароко. Автори відтворювали сильні емоції, страждання та внутрішні конфлікти персонажів, що робило їхні твори вкрай змістовними і запам'ятовуваними. Патетичні моменти в текстах бароко можуть спонукати читача чи глядача до глибоких роздумів над життям, смыслом існування і людськими цінностями.

Риторичний стиль літературних творів бароко був вишуканим і вражаючим. Його мова була розкішною та емоційно насиченою, яка проявлялася через складні метафори, символи, пишній риторичний стиль і патетику у літературних творах. Автори використовували різні стилістичні засоби, такі як антитези, оксюмори, епітети, паралелізми і конструкції, що надавали текстам особливої мовної барвистості і експресії. Це робило читання або слухання таких творів захоплюючим досвідом. Ці характеристики були властивими багатьом видам мистецтва в епоху бароко і визначали особливий художній стиль того часу.

Загалом, бароко відзначалося вишуканим мовним стилем, який поєднував у собі емоційну насиченість, філософську глибину і художню багатозначність. Ця мова стала однією з ключових рис цього художнього періоду і вплинула на формування характерного стилю бароко в літературі та мистецтві.

Відчуття дисгармонії світу: Бароко відображало відчуття дисгармонії та суперечливості світу. Мистецтво і література цього періоду відображали складність людського досвіду та почуття розчарування перед реальністю. Драматичні образи та сюжети відображали конфлікти та турбулентність епохи.

Бароко, як художній період, відображало глибоке відчуття дисгармонії і суперечливості світу, що характеризувало ту епоху. Мистецтво і література бароко проникнуті складністю людського досвіду та почуттям розчарування перед реальністю, що оточує людину. Ось докладніше про цю атмосферу:

Дисгармонія та суперечливість: Бароко віддзеркалювало перекривання різних сил і ідеологій в суспільстві і культурі. Ця епоха стала часом інтенсивного політичного, релігійного і наукового змішування, і це відобразилось у творах мистецтва. Замість стабільності і злагоди, бароко висвітлювало суперечливість і дисгармонію цих процесів [12, с.114-127].

Драматичні образи і сюжети: Характерною рисою бароко були драматичні образи та сюжети. Твори цього періоду відзначалися емоційністю, інтригою і напруженістю. Це відображало нестабільність і неспокій епохи, а також конфлікти, які виникали у суспільстві.

Поетичність розчарування: Багато творів бароко мали виражений поетичний струмінь розчарування. Люди відчували, що світ навколо них складний і непередбачуваний, і це стає об'єктом їхнього замислення і творчості. Поетичний вираз розчарування можна було знайти як у літературі, так і в образотворчому мистецтві.

Філософська глибина: Бароко спонукало до філософських роздумів над сутністю існування та істини. Люди в цей період ставили питання про своє місце в світі і про природу буття. Твори бароко, такі як поезія та живопис, часто відзначалися вишуканими філософськими концепціями та символами.

Отже, бароко було періодом, коли мистецтво і література служили відображенню глибокого відчуття дисгармонії, суперечливості та розчарування перед складністю світу і людського існування. Це виявлялося у драматичних

образах, філософських роздумах та поетичному струмінні цього художнього періоду [13, с.185-188].

Християнські і язичницькі образи: Бароко використовувало як християнські, так і язичницькі мотиви і образи. Це було пов'язано з різноманітністю вірувань і схильностями того часу. Наприклад, багато творів бароко могли поєднувати християнську релігійність з античною міфологією чи іншими язичницькими символами. Це було результатом різноманітних вірувань та культурних схильностей того періоду і відображало багатшаровість поглядів на світ [14].

Синкретизм релігійних образів: Бароко властивий синкретизм, тобто поєднання різних релігійних та міфологічних образів в одному творі. Це означало, що творці бароко могли використовувати як християнські символи, так і образи з античної міфології чи інших язичницьких вірувань. Наприклад, ангели і святі могли співіснувати з богами і героями стародавньої Греції.

Християнські мотиви: Бароко було періодом, коли християнська релігія мала значущий вплив на культуру та мистецтво. Християнські образи, такі як Ісус Христос, Діва Марія, апостоли і ангели, використовувалися як основні теми в барокових творах. Особливу увагу приділялося драматичному зображенню релігійних подій і сцен.

Бароко також використовувало язичницькі символи та міфологію, включаючи образи античних богів, міфологічних героїв і міфічних створінь. Це можна пояснити загальною зацікавленістю того часу до античної культури і спробами відродити її елементи в мистецтві.

Символіка та алегорія: Бароко відзначалося багатством символіки та алегорій. Різні образи та предмети набували символічного значення і могли

мати як християнські, так і язичницькі конотації. Ця символіка додавала глибини творам і спонукала глядачів та читачів до глибоких роздумів.

Отже, бароко було періодом, коли різноманітність вірувань і культурних впливів призвела до пестливого використання як християнських, так і язичницьких мотивів і образів у мистецтві та літературі.

Це створило складну і мінливу художню палітру, яка відображала багатогранність того часу, а ключові ідеї світогляду бароко вплинули на творчість художників, письменників і архітекторів того часу, створюючи унікальний стиль, який характеризується суперечливістю, емоційністю та розмахом.

1.3 Біографія Ельжбети Дружбацької: короткий огляд життя та творчості поетеси.

Реконструкція біографії Елізавети Ковальської Дружбацької є важкою та нагадує процес розслідування за слідами. Однак варто зробити спробу переглянути рукописи, які вже були видані, та порівняти їх із новими архівними матеріалами, які дозволяють заповнити прогалини в біографії поетеси, внести уточнення або навіть коригування до попередніх висновків [13, с.185].

За скупими біографічними даними існують 27 листів Елізавети Ковальської Дружбацької з 1728–1763. Також інші особи у своїх листах згадують про поетку (або у адресованих їй листах, які були раніше невідомі або проігноровані в попередніх дослідженнях). За цими матеріалами можна вивчити більше про місце народження поетки, її родину, характер, місця перебування, спосіб життя, матеріальний стан, соціальні контакти та інше. Важливою є інформація про зв'язки та підтримку, яку вона отримувала від різних осіб, а також про її творчість.

За отриманими матеріалами можна стверджувати, що Елізавета Ковальська, можливо, народилася в Великопольщі. Спостерігається зв'язок її сім'ї з родом Сієнявських, що мав вплив на її освіту та розвиток літературних інтересів. Також, можливо, що вона знайомилася зі своїм майбутнім чоловіком, Казимиром Дружбацьким, на дверях Сієнявських.

Щодо дати весілля Елізавети, вона, можливо, вийшла заміж вже у період з 1716 по 1720 роки.

Подані відомості, наведені Михайлом Дружбацьким у "Генеалогії", а також релації Казимира Злотковського, уповноваженого герцогині Анни Радзивілл у справах шлюбу її сина Михайла, дозволяють зробити висновок, що Ельжбета Ковальська-Дружбацька, стала дружиною Казимира Дружбацького, скарбника Жидачівського, вже на початку 1716-1720 років. Казимир Дружбацький згадується в документах як скарбник Жидачівський з 1716 року, і Ельжбета Ковальська вже у січні 1721 року отримує прізвище "Дружбацька" в листах Казимира Злотковського.

Щодо нащадків поетки, існувала невірна інформація, але в 1869 році Луціан Семенський опублікував лист, у якому зазначено про існування двох її доньок: старшої Маріянни, яка готувалася до шлюбу, і молодшої, невідомої за ім'ям. Деякі вчені також припускають, що Михайло Дружбацький, автор "Діалогів проти філософії Картезіуса", які були опубліковані єзуїтами у Львові в 1746 році, і згадані Янницею Яновським у книзі "Polonia litterata nostri temporis auctores" (Вратислава 1750 року), може бути сином Казимира та Елізавети Дружбацьких. Однак ця гіпотеза є неправильною. "Генеалогія", написана Михайлом Дружбацьким, вказує на те, що Михайло був братанком Казимира, а не його сином [13, с.186].

Дружбацькі, можливо, протягом певного часу після весілля проживали на подвір'ї герцогині Анни Радзивілл в Кракові. Є свідчення, що Ельжбета була тут у 1721 році і брала активну участь у суперечках між конкурентами до руки Марії Софії Сеневської. Пізніше, в 1724 або 1725 році, можливо після весілля їх доньки, Дружбацькі переїхали до села Чеплиці, яке також належало до маєтку Сеневських. За даними їх листів, вони проживали в Чеплицях з 1724 або 1725 року. Однак їм не вдалося ведення господарства в цьому селі і з часом вони звернулися до Сеневських та їхніх нащадків, у тому числі до Станіслава Понятовського та Ізабели Чарторийської, батьки Констанції, а також Михайла та Олександра Огюста, за допомогою фінансовою.

У 1736 році помер чоловік поетки, і це видно з "Генеалогії", а також з листа Дружбацької до Михайла (?) Чарторийського з 6 червня 1736 року. Після цього події можливо, що Дружбацькі переїхали до Чеплиць, які належали до маєтку Сеневських. Ельжбета Дружбацька активно втручалася у фінансові питання і просила допомоги у сімей Сеневських та їхніх нащадків, коли це було необхідно.

Внук Михайла Дружбацького, Йозеф Вісеоловський, народився, мабуть, у листопаді 1737 року, і це можна здогадатися з вірша поетки. Листопад 1737 року позначився народженням Йозефа, а Маріанна вийшла заміж за Анджея Войцеха Вісеоловського, столника Трембовельського і ловчого Землі Велюньської, можливо, в лютому 1737 року.

Після весілля своєї доньки Маріанни, Ельжбета Дружбацька прийняла посаду опіки над 6-річною Александрою, донькою литовського канцлера Михайла Чарторийського. Вона писала листа 12 жовтня з Гданська до Олександра Огюста Чарторийського, звертаючись до нього з проханням про

гроші на викуп суми, яку становив співвласник її села в Чеплицях, Казимир Вітославський, із-за якої виникли проблеми.

Протягом певного часу Ельжбета Дружбацька проживала у Рземень на річці Вислок, на трасі між Львовом і Тарнувом, що належало до маєтку Сангушків. Вона орендувала цю власність у Сангушків, оскільки її надії на викуп села в Чеплицях згасли. У її листах і віршах бачимо, що вона займалася вихованням своїх багатьох онуків, писанням, редакцією рукописів, та підтримувала активні соціальні зв'язки [13, с.187].

З листів виблискують контури сильної особистості Дружбацької, яка мала здатність вимагати грошей, але також мала природжений шарм і могла завоювати людей. Вона швидко забуває образи на Чарторийських через невидачу фінансової допомоги у справі Чеплиць і пише критичний вірш на їхнього супротивника, Адама Тарлю. У 1748 році вона присвячує свого твору "Dawid rokutujący" синові Софії Сенєвської, Адаму Казимиру Чарторийському. Також у її житті з'являються нові покровителі, такі як родина Сангушків і брати Залуські, які введуть її до літературного оточення.

Ельжбета Дружбацька, протягом свого життя, налагодила численні цікаві зв'язки зі своїми сучасниками, магнатами та особами, пов'язаними з літературою.

З 1748 року та пізніше Ельжбета Дружбацька підтримувала близькі стосунки з різними особистостями, такими як Ян Клеменс Браніцький з Біалегостока та його молода дружина Ельжбета з Понятовських, Радзівілли. Вони були близькими родичами або друзями. Можливо, Дружбацька, яка легко встановлювала знайомства, познайомилася з дружиною Михайла Радзівілла "Рибенка" через самого Михайла Радзівілла, а також з іншими письменницями,

пов'язаними з нею - Антоніною Немірицькою та Регіною з Русецьких Пільштиновою.

Завдяки підтримці, яку вона отримувала від своїх покровителів, Ельжбета Дружбацька відзначала їхні особи та події з їхнього життя в численних похвальних творах. Збереглися її вірші, присвячені Анджею Станіславу і Юзефу Анджею Залуським, Любомирським, Браніцьким та Сангушкам. Очевидно, що поетеса писала ці вірші з подякою, а можливо, й з надією на винагороду. З її листа до гетьмана Яна Клеменса Браніцького випливає, що вона отримувала від нього донатив, який видавав їй саноцький ловець Старжинський. Редакторка листів Дружбацької не замислюється над тим, хто був саноцьким ловцем, а це ключ до вирішення загадки можливих контактів Ельжбети з Ігнатом Красіцьким, видавцем її творів. З недавно опублікованого списку посадових осіб колишньої Речі Посполитої ми дізнаємося, що після смерті Юрія Пельки від 6 червня 1752 року саноцьким ловцем був Антоній Старжинський (Старжинський), який отримав підтолоку саноцького 19 січня 1758 року. Звісно, мова йде про чоловіка сестри Ігната Красіцького, Бригіди, яка стала прототипом головного героя роману "Пан Подстольський".

Повернемося до згаданого листа Ельжбети Дружбацької, адресованого Браніцькому, із проханням про сприяння у виплаті її заробітної плати. Здається, Старжинський очевидно не отримав асигнату, оскільки поетка просить допомоги у отриманні грошей від свого знайомого полковника і літерата Войцеха Якубовського. Ми дізнаємося це з листа (який не використовувався в розглядах літературознавців про Ельжбету Дружбацьку) полковника, написаного до їх спільного знайомого, священника Вацлава Бетанського, секретаря Браніцького, який займався його зовнішніми зв'язками:

"Посилаю Вашій Високопреосвященній лист з вітаннями від Пані Дружбацької. Вона звертається до Вашої ласки щодо своєї заробітної плати. Вона завалює мене листами і благає, щоб я згадав про це перед Вашою Екселенцією. Ви виявите милосердя за власним бажанням." [24 с.32]

З збережених листів Ельжбети Дружбацької видно, що вона веде листування з різними людьми: з родичами із свого оточення, а також з магнатами, архиєпископами, їхніми послідовниками та слугами. Найбільше листів (8) було адресовано підстольному галицькому, представнику Браніцького та його далекому родичу, Юзефу Курдвановському; серед інших адресатів наступними за кількістю листів були: Ян Клеменс Браніцький (6 листів), Юзеф Анджею Залуський (5), Антоній Бекєрський, ймовірно, друг сієнівських, овдовіла Марія Зофія Денгова, Олександр Август Чарторийський, ймовірно, його брат Михайло, їхній племінник Ізабела з Понятовських Браніцька (по одному листу).

Місця, на які відправлялися листи, згадані місцевості в листах, а також спостереження Злотковського, записи Матушевича, матеріально-правові документи, свідчать про те, що Ельжбета Дружбацька була дуже активною, часто подорожувала. Маршрут її подорожей переважно проходив через три провінції Малопольської провінції: сандомирську, руську та підляську. Вона також відвідувала Варшаву, Гданськ та Любартів, де гостювала у своєї улюбленої покровительки, маршалки Великої Литви, княгині Барбари з Дунів Сангушкі. Тут вона могла зустріти літературних діячів, яким княгиня надавала патронат. Вони тут перебували: Целестин Чапліц, Каспер Рогалінський, Шимон Шидловський, Констанція з Денгів Сангушкі, дружина куратора панського дому. Великий вплив на формування літературних смаків товариства мав поет Войцех Якубовський, який прибув з Франції у 1755 році.

У Любартові популярною була товариська поезія, мода на грецькі імена, гри у пастухів. В творчості Ельжбети Дружбацької з 1750-х років можна також знайти товариську поезію, навіть легку, а також відгуки рококо. Героїней декількох образливих віршів, які дотепно розцінювалися як загублені, але які вдалося відшукати завдяки вказівкам доцента Едмунда Рабовіча, був відомий літератор Войцех Якубовський, який народився в стані кавалерів. Під іменем "Тирсіс" приховувався полковник, а під іменем "Філіда" все ще була схильна до жартів Ельжбета Дружбацька. Поетка також могла зустрітися з Якубовським у резиденції Браніцького в Біалемстоку, яку називали Версалем Підляся. Полковник Royal-Allemand, виконуючи дипломатичні функції, переїжджав між Біалемстоком, Варшавою і Версалем Людовіка XV. В червні 1756 року Ельжбета Дружбацька вирушила до родини Браніцьких на Підляся, взяла участь у іменинах гетьмана, так званих "янівках", які відзначалися в Біалемстоці, а через 3 дні в уродини Ізабели Браніцької, які святкувалися у літній резиденції у Хоросці. З цієї нагоди вона написала вірші, про що повідомив у своїх пам'ятках помічник Браніцького - Мартін Матушевич. Ці твори зараз невідомі [23, с.188].

Завершення життя поетки, проведене у тарнівському бернардинському монастирі, було важким. Перед Різдвом, 22 грудня 1760 року, померла її донька Маріанна, яку вона вшанувала віршем "На день 22 грудня року 1761-го, ювілей своєї доньки...", який був опублікований лише після смерті авторки, в передмові до роману "Християнська історія княгині Елефантини Єфрати" (Познань 1769 року). З численних онуків залишилися при житті Йозеф Вєсьоловський, за інформацією Михайла Дружбацького, який був у стані кавалерів, а також Кристина, яка була бабусею Олександра Фредри.

Мало відомостей про Ельжбету Дружбацьку, іноді вона залишається таємничою постаттю в історії. Однак деякі деталі її життя відомі завдяки

листам, які збереглися від письменниці. Ось декілька біографічних фактів про неї:

Ельжбета Дружбацька народилася приблизно в 1695 році в родині Ковальських. Місце її народження не зовсім визначене, існують версії, що це було на Великопольщі, Помор'ї або в Червоній Русі.

У юності Ельжбета перебувала при дворі каштелянки Сенявської і здобула освіту, включаючи вивчення французької мови.

У 1726 році Ельжбета вже була одружена, ім'я її чоловіка - Казимир Дружбацький, гербу Лев. У них було дві доньки: Анна, яка померла молодою, і Маріанна, яка вийшла заміж за Анджея Весьоловського.

Подружжя володіло двома селами: Ржемень і Цеплице, і заробляло на життя продажем сільськогосподарської продукції [14].

Ельжбета стала вдовою приблизно у 1740 році, після чого вона несла численні обов'язки, але продовжувала читати книги та підтримувати соціальні контакти.

У пізні роки свого життя Ельжбета Дружбацька перебувала в бернардинському монастирі в Тарнові, де і померла 14 березня 1765 року.

Цікавою деталлю є те, що одна з її онучок стала бабусею відомого письменника Олександра Фредро.

Ельжбета Дружбацька була відомою як авторка різноманітних літературних творів, включаючи вірші, романи і епіграми. На жаль, не всі її твори дійшли до наших днів, і деякі з них були втрачені під час історичних подій. Однак ми знаємо деякі деталі її літературної діяльності [14]:

У 1752 році вийшов "Збірник духовних, панегіричних, моральних і світських ритмів," який був опублікований завдяки підтримці Анджея та Юзефа Залуських, засновників відомої бібліотеки.

Ельжбета Дружбацька писала різні жанри, включаючи епіграми, міфологічні сюжети, еротичну літературу, вірші та релігійні поеми. Важливим є той факт, що її твори відрізнялися від популярних у той час макаронізмів і були сповнені простоти та природності [15, с.212-217].

Один із найвідоміших її віршів - "Опис чотирьох частин року," який містить прекрасні описи природи та її перетворень під впливом сезонів.

Ельжбета Дружбацька відзначалася літературним талантом, вмінням використовувати рими, фантазією та запалом. У своїх творах вона часто експериментувала з грайливим та кокетливим стилем.

Поетеса також була дуже релігійною та чутливою до природи, і ці теми часто відображалися в її творчості.

На жаль, багато з рукописів Елізавети Дружбацької були втрачені в ході історичних подій, і ми не маємо можливості оцінити всю розмаїтість її літературної спадщини.

Висновки до I розділу

У першому розділі ми дослідили теоретичні аспекти ключових понять нашої праці. Барокова естетика визначалася основними принципами та характерними рисами, які властиві цьому епохальному стилю. Вона відзначалася виразністю, декоративністю, величністю та часто використовувала багатий декор у мистецтві та літературі. Естетика вирізнялася використанням складних метафор та символів, контрастами, грою слів, своєю емоційністю та використанням ірраціональних засобів, щоб дивувати читача. Крім того, бароко сприймало світ як складний, психологічний та амбівалентний, відображаючи внутрішні турбуленції та конфлікти. Основною ідеєю барокового стилю було враження, викликане здатністю вражати та шокувати глядачів і читачів.

Світогляд бароко відображав ключові ідеї епохи, такі як надмірність, конфлікт суперечливих почуттів, розкіш і величність, та прагнення до виразності. Бароковий світогляд також часто акцентував на тимчасовості та невизначеності життя, що відображалось в творчості та літературі того періоду, особливо на песимістичному погляді життя, а людина зображувалася істотою, що переповнена стражданнями і пристрастями, але кінець для якої всеодно один, і це – смерть. Одними з основних мотивів теж були релігійні та світські мотиви, античні та християнські образи.

Біографія Ельжбети Дружбацької включає інформацію про короткий огляд життя та творчості поетеси барокової епохи, основні події в її житті, вплив на її творчість та основні досягнення, проте, на жаль, достеменних відомостей та конкретики про її життя обмаль. Основними її творами були «Опис чотирьох пір року», «Історія князя Адольфа, спадкоємця Роксоланії», «Хвала лісу», та «Історія християнської принцеси Елефантини Єфратської»

РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СВІТОГЛЯДУ ТА ЕСТЕТИКИ БАРОКО У ТВОРЧОСТІ ПОЕТЕСИ

2.1 Особливості втілення естетики польського бароко у творчості Дружбацької

У цьому розділі, поглянемо на творчість Дружбацької у контексті барокової естетики. Хоч ми знаємо про Дружбацьку дуже мало, все ж це надзвичайно важлива постать для пізнього бароко. Твори цієї епохи відрізняються особливою увагою до метафоричності й символічності. Не варто сприймати їх тільки розумом, адже вони розраховані не на логічне сприйняття читачем, а перш за все на роботу уяви. Для символіки бароко була властива саме багатозначність смислів та різночитання.

Дослідниця творчості Дружбацької Стасевич і у своїх працях писала, що поділяє тексти поетеси - за тематикою - на дві основні групи: релігійні та світські. В середині обох груп Стасевич використовує поділ на жанри, уточнюючи терміни, що вказують на спосіб підходу до теми або тон висловлювання. Тому серед релігійних творів вона виділила агіографічні романи, алегоричні вірші, особисті вірші та поезію, а серед світських творів: романи (алегорично-казкові, сентиментальні, аркадійсько-міфологічні), міфологічні вірші, вірші-описи, жанри оказіональної поезії (сатира, пасмих, панегірик, епіграма) та аркадські вірші.[55, с.183]

При аналізі творчості поетеси ми опиралися на основні риси барокової естетики, про які ми вже попередньо згадували в теоретичній частині, такі як:

- використання складних метафор та символів;
- емоційність і контрастність образів, наголошуючи на почуттях та внутрішньому світі;

- контраст між химерним та реальним (контрасти світла і темряви, життя і смерті для створення виразних образів);

- використання ірраціональних засобів, таких як метафори і алегорії для вираження художніх ідей тощо.

Тут, в «Opisanie czterech części roku» ми маємо захоплюючі описи природи сповненні численними метафорами та порівняннями:

«Kto mgły w subtelnej przez sita wilgoci
Przesiewać kazał, kto kropliste rosy
Podzielił w grana, jak słodkie łakoci?
Wszak te obiedwie jednej płyną fosy.
Kto im dał różność, choć się razem rodzą,
Rosy ożywią, mgły często zaszkożą.»[47, с.2]

Теж тут маємо зображення, на якому богиня Деметра перебуває в золотій кареті, запряженій левами, і з'являється над полем, де працюють жатки:

«Obniża lot, po czym ląduje wśród grzmotów i piorunów.
Przerażeni żeńcy rozpierzchają się po polu,
na co zdziwiona bogini —
Rzecz łagodnie: — niech się nie obawia
Nikt, żem tu z grzmiotem i światłością swoją
Przyszła, gdyż bogom należy dziedzicznie
Z nieba na ziemię chodzić pompatycznie.»

(Lato) [47, ст.13]

Д. Яноцький у 1750 р., сказав: «Дружбацька пише такою вишуканою і добре підбраною мовою, що нічого елегантнішого й прозорішого серед поляків знайти не можна». Це твердження стосувалося «Opisanie czterech części roku» Дружбацької. [31, с.38]

До речі, Дружбацька змогла використати досить цікаву техніку опису, у вірші «Opisanie czterech części roku», у частині «Весна» — одразу на початку, коли поетка звертається до «złotego wieku w postaci dziecinnej», — маємо такий образ:

«Ty okowaną i ściśnioną ziemię,

Od tęgich mrozów uwalniasz z niewoli:

Jak córka matki kochająca plemię.

Kajdany zimne rozpuszcza powoli,

Potem zaś bliższym ogniem gdy dosadzi,

Z lodowej więzy więźnia wyprowadzi.» [47, ст.5]

Треба, однак, визнати, що ця патетично-риторична вставка настільки майстерно вплетена в текст, що не порушує веселого і досить легкого тону всього твору. Життєвість цього методу зображення найкраще свідчить той факт, що він зберігся до кінця саксонських часів. і навіть його використання поетами Просвітництва.

Можливо, варто звернути увагу на те, що Дружбацькій недостатньо однієї концепції, тому вона послідовно переходить до наступних, постійно забезпечуючи літературну обробку тієї самої теми. Таким чином, усе це набуває «розповідного» характеру. Ця пізньобарокова «оповідальність» концептизму є

досить важливою рисою, оскільки навіть поодинокі ідеї могли надзвичайно розростатися, охоплюючи великі ділянки тексту. Ніби тодішні поети відчували вічну ненаситність у пошуках нових тем.

Основною формою опису у своєму вірші Дружбацька також обирає «одомашнюючий образ», який трактує елементи природи як продукти цивілізації. У цьому ракурсі весна — не що інше, як мудра господарниця, яка за планами забезпечує весь світ відповідним одягом, дарує деревам «зелені покриви», луки. Одягнена у «шовкові кожухи», усіяні квітами, як «скарб». І оскільки серед усіх продуктів цивілізації Дружбацька відносить найвишуканіше мистецтво, воно також становить кінцеву стадію, до якої досягає реальність у процесі вдосконалення та облагородження. Задоволення, яке відчуває людина, приходить від можливості чуттєвого контакту з цими чудесами природи-мистецтва:

«Tu w lasach pięknie piramidy stawiasz,

Po drzewach, pniakach, cukry lodowate.

Niemi jadących oczy zastanawiasz.

Patrząc na brzozy, na świerki brodate.

Które się pysznią jako drogim sprzętem.

Gdyś je osnuła szklącym dyamentem.» [47, ст.21]

У цій поезії не можливо не звернути увагу на можливість виконання ними різноманітних функцій у творі, наприклад, вони можуть бути основою для побудови метафори, основою поняття, порівнянь, матеріалом для опису приємних чи страшних місць. Він простежує барокову чутливість. до мінливості й руху, символом яких є вода, а також введення алегоричного значення (*вода*

для хрещення / woda chrztu). Саме тут знаходиться у творчості Дружбацької бароковий антитетичний образ світу, життя як оманливий театр, бароковий ілюзіонізм, який особливо помітний в описах природи, адже вона представлена як певна «барвіста опера».

У своїй поезії вона не уникала контрастів, і поряд із скорботними тонами в її творчості зустрічаються сатиричні вірші та грубі епіграми. Іноді вона «одягає» еротику в міфологічний одяг або поєднує її з релігійною сферою, як, наприклад, у вірші "Na pysznego narcyza uciekającego od miłości nimfy Echo nazwanej":

«Jeszcze taka forteca w naturze nie była,
Której by miłość swoją sztuką nie dobyła.
Architekt za nic
Uchodzi z granic.
W głuchych jaskiniach znajdzie miłość Eremitę,
Zapuci w zimny krzemień, w iskrze ognie skryte,
I ten, co go dopiero trącano krzesiwem,
Staje się rozgorzałem w płomieniu łuczywem.
Aż kości święte
W popiół rozdęte.» [47, с.64]

На прикладі творчості Ельжбети Дружбацької ми, мабуть, найкраще можемо спостерігати, як поетеса буквально на наших очах маніпулює образом світу залежно від того, хоче вона показати нам його як царство Боже, чи як земне пекло. Все, що вам потрібно зробити, це порівняти фрагменти віршу:

«Opisanie czterech części roku», де вони представляють світ, у якому ми живемо, той самий світ, але такий різний в обох текстах, справляючи таке різне враження, несучи такі різні уроки. Ми вже готові повірити, що нас оточує велика скарбниця, гігантський і чудовий музей усіляких чудес, як раптом, немов за помахом чарівної палички, образ розбивається, і ми з жахом помічаємо, що торкаємося велике тіло природи, що реве від болю. Безперечно, Дружбацька — ілюзіоніст, свідомий ілюзіоніст, який знає силу ілюзії. Емоційність, еротична чутливість, схильність до переконань і повчань виявляються особливою рисою цієї особистості.

Знання законів ілюзії та прагнення маніпулювати цими «слабкими» більшою чи меншою мірою дано всім поетам цього часу. Різниця лише в цьому. чи роблять вони це примітивно, чи більш тонко й артистично. Однак метод залишається тим самим. Насправді в багатьох випадках поезія саксонських часів взагалі не демонструє «нейтрального» світу, який варто було б описати заради нього самого. Світ завжди має щось виражати, і оскільки він може виражати різні речі, він також зазнає різноманітних трансформацій. Таким чином опора для дійсності шукається вже не в порядку природи, а в душі читача. [вставити посилання [37, с.129]

2.2 Відображення основних тем світогляду бароко у творах Е. Дружбацької

Літературі доби бароко притаманне трагічне сприйняття світу, підвищена напруженість, скороминучість людського життя, страждання і смерть. Поети цього проміжку часу зображували тлінність людського життя.

Релігійна тематика є невід'ємною частиною існування людини. Поети бароко широко використовували релігійні образи у своїх творах, хтось у більшій, а хтось у меншій мірі.

Jeśli był samiec, alboli samica.» [47 ст.136]

Першою, взятою до аналізу поема «Opisanie czterech części roku» зі збірки духовних, панегіричних, моральних і світських ритмів , складається з чотирьох частин, які описують кожну пору року : зиму , весну, літо, і осінь, яким передуює вступ - звернення до Бога, як творця природи .

Одразу тут, на початку, ми можемо побачити яскраве і типове вираження епохи бароко : згадка про релігійну сферу , та возвеличення Бога, як Творця усього живого.

«Bogdajżeś przepadł w piekło z ateistą,

Ty, który mówisz, że Bóg nie jest Panem,

Ni Stwórcą rzeczy! A któż oczywistą

Machinę świata oblał oceanem,

Kto słońce, miesiąc, planety w swym biegu

Komenderował, kto gwiazdy w szeregu?

Powiedz, kto słońcu wschód ranny nazaczył,

Kto czas wieczorny w zachodzie zamierzył,

Kto księżyc pełny w części przeinaczył,

Kto osiom mile gwiazdecznym wymierzył,

Kto mleczną drogę, kto czystą jutrenkę,

Kto w świetną przybrał firmament sukienkę?» [47, ст.1]

Пишучи про релігійну творчість, позиція Дружбацької до віри містить схвальне ставлення, але переважно інтелектуально умовне, пасивне. Активна позиція, внесення індивідуального тону в роздуми про віру. Можливо, тут бракує поглиблення цього важливого для пізнього бароко питання. Спільним для релігійної поезії її часу є конвенція в поданні боротьби між добром і злом, мовне оформлення бачення Бога-господаря, стосунків між людиною і Богом, від чітких суджень залежить усе, що існує, визначення становища віруючого і впливаючих з цього обов'язків і прав.

У поемі «Opisanie czterech części roku» поетеса у вступі заявляє про себе, як про ревну католичку „porządek panujący w naturze przemawia za istnieniem Boga”. Пишучи про релігійну творчість, Стасевич стверджувала, що Дружбацька ставилася до віри ствердно, але здебільшого була інтелектуально умовна і пасивна. Активне ставлення, внесення індивідуального тону в роздуми про віру, виявляється теж в пісні «Panie, dobrze nam tu...» [57, с. 75]

Дружбацька була релігійною людиною. Проте, якщо поетеса намагалася проявити хоч якусь обережність і поміркованість щодо християнської традиції, вона могла розпуститися з іронією щодо античної міфології. Так, коли вона пише про яблуко, вона не пропускає згадати біблійну історію про спокусу змієм і вигнання з раю:

«Niechże przynajmniej tę karę odniesie

Jabłko by lada pastuch nim potrzasał,

Czy w sadzie z szczepu, czyli z płonki w lesie,

Ogryzek rzucił, boki mu obkasał:

Które spaść nie chce, więc bez polityki,

Zażyć nań wolno kija, żerdzi, tyki.»

(Jesień) [47, ст. 16]

Слід також додати, що царство Всевишнього простягається не лише у видимому світі, його володінням є також людський дух. Світ, як витвір Творця в поезії саксонської доби разюче нагадує своєю пишнотою і прагненням до синтезу мистецтв барокову оперу. І так воно стає витвором мистецтва. Людська душа — прекрасний образ; коли в неї проникає гріх, картина псується, як пише Дружбацька, фарби починають лущитися:

«Miłość śliczne purpury, co je wstyd farbuje

I czym się czystość zdoła, tok zmaże, zgluzuje,

Że potem żaden malarz glansu ni poloru,

Nic potrafi przywrócić własności koloru;

Opełzły farby

Bo w wstydzie karby.»

(Na piękność Narcyssa) [47 с. 65]

Серед пізніх віршів Дружбацької є тексти, у яких такі ж жорстокі вислови є елементом особистої сповіді поетеси, яка скаржиться на гіркоту старості, і сповідь, яка завершується в одному з них проханням до Бога:

«Wywróć to próchno przez starość przegniłe

Tobie nie zgodne i ludziom nie miłe.

(Nie masz czego sobie życzyć długiego życia na tym świecie)»

Тему та репрезентацію смерті, як ми вже згадували, поетеса взяла з середньовічної «Розмови Майстра зі смертю», але вона намагалася розвинути все в руслі модної на той час поетики романсів. Тож поетеса вводить потрібну атмосферу й антураж: пустельниця Сильвія блукає пустками Карпат. Звертаючись до поетики жаху, вона додає відповідних дивацтв, наприклад: героїня зустрічається з левицею, яка, лише скинувши шерсть, постає перед нами розкладеним трупом із косою. Більше того, щоб аргументи цієї Смерті, яка говорить про свою могутність і необмежену владу, не дуже набридли читачеві, Дружбацька вплітає в текст аж три історії, в тому числі одну екзотичну: говорити про це, як дивним чином збуваються ворожіння та пророцтва, історії, які насправді мало стосуються основної теми твору. Виникає мимовільна підозра що вона навіть «лякає» своїх читачів не зовсім «серйозно».

У вірші «Sporek na polu życia ludzkiego...» Дружбацька малює Смерть як жахливе чудовисько, і ми ладні жажнутися, коли раптом поетеса вносить дисонанс і починає гадати, якої статі насправді це чудовище...:

«Wnętrznosci widać przez zebra wygięte,

Gdzie oczy były, tam głębokie doły.

Tam gdzie mózg mieszkał, jakby nalał smoły.

Chusta przez biodra brudna przepasana.

Czy z prześcieradła czy z zgniłej koszuli.

Ledwie co chude zakryła kolana.

Gdzie kiedy było coś, to kryje, tuli;

Uznać nie mogła w strachu pustelnica,

Невід'ємною частиною доби бароко є мотив розкошу та величі. Ці мотиви вони переносили у свої твори, і саме за допомогою таких прийомів, ми зараз можемо уявити життя та архітектуру тієї доби.

У Дружбацької мотив розкоші заснований саме на перш за все спогляданні мистецтва. Під пером авторки «*Fabuły o księżęciu Adolfie*» реальність перетворюється на величезну скарбницю, наповнену найкращими коштовностями, на гігантський, сліпучий музей. Тут досягає свого апогею дух бароко, що прагне до пишноти, пишноти та багатства. Читачеві нічого не залишається, як висловити своє захоплення мудрістю та артистизмом Творця. Таким чином, ніби каже Дружбацька, саме чуттєве сприйняття дійсності переконує нас у своїй силі. Іншого разу вона звертається до Діви Марії в «*Pieśni o pogodę proszącej*» :

«Otrzesz niebom, by stopniały w krynice.

Ręką Panięską upłakane lice;

Daj ordynans pogodzie,

Oschną nieba powodzie

Pogodne niebo weźmie ornat biały,

Żałobne zdjawszy deszczów pluwijaiy;» [47, с.68]

«*Opisanie czterech części roku*» Ельжбети Дружбацької, теж нам відображує одну із визначних рис польського бароко – розкіш та велич. На думку видатних дослідників літератури польського Просвітництва, поетеса, яка підтримувала тісні стосунки з представниками наймогутніших родів колишньої Речі Посполитої, могла бути натхненна їхніми резиденціями, які вона відвідувала.(мистецьких виставок мотиву чотирьох пір року, які були тоді

модними елементами декору багатьох магнатських резиденцій.) Відомо, що вона зупинялася в резиденціях родини Сенявських, тому можна припустити, що вона також відвідувала палац у Віланові, де ознайомилася з мистецькими виставками сезонного мотиву. Розкішно оздоблений інтер'єр резиденції міг бути надзвичайно привабливим джерелом натхнення для краси поетеси, яка у своїй творчості часто зверталася до широкого розуміння мистецтва.[5]

Весь декор був надзвичайно вишуканою, елегантною та барвистою художньою мозаїкою, що надавало оригінального характеру як спальням, так і королівським спальням. Тому варто розглянути зв'язок поеми Ельжбети Дружбацької з декоративним мистецтвом згаданих приміщень і спробувати знайти літературне відображення палацових оздоб, які викликали захоплення не лише в минулому, а й у сучасності. Перш за все, варто відзначити композицію твору, яка гармонує зі специфікою малярства та ліпнини вілянівських інтер'єрів – як поетичний підхід до чотирьох пір року, так і художній виклад сезонного мотиву відсилає до алегорії, показуючи зміни, яких зазнає природа, уявлення про місце і роль людини в природі, що її оточує. Слід пам'ятати також про міфологічні та ідилічні елементи образності, а також звернення до тогочасних реалій.

В «Opisaniu czterech części roku», як і в композиціях розпису стелі, з'являються фігури Ранкової зірки, Флори, Помони і Феба. Ельжбета Дружбацька також викликає образ Фаетона, який, як і Аполлон Єжи Елеутера Семігіновського, керує сонячною колісницею по небу. Цікавий також образ Церери - римської богині жнив, ототожненої поетом з Літом:

«W wieńcu z żytniego i pszennego kwiatu,

Sierp w ręce prawej, w lewej snop piastuje,

Pod nogą kosa z grabiami czatuje.» [47, с.10]

2.3. Сучасна рецепція постаті Ельжбети Дружбацької у романі Ольги Токарчук «Книги Якова»

Дуже важливим є те, що сучасники пам'ятають та згадують Дружбацьку у сучасних текстах. У XVIII ст. було дуже незвично, щоб жінки «писали», адже усі письменники того часу були чоловіками, а Ельжбета стала єдиною жінкою барокової епохи. Можливо, саме тому Ольга Токарчук вирішила згадати Дружбацьку в своєму творі і через її призму показати місце жінки у тогочасному світі, показати, як виглядає бароко крізь призму жіночої свідомості.

У моїй праці ми дослідимо, якою бачить, та зображує Дружбацьку Ольга Токарчук у своєму романі «Книги Якова» .

В одному зі своїх інтерв'ю, відомий український перекладач (саме він переклав роман Ольги Токарчук на українську) Остап Сливинський згадував: *«Є такий відомий епізод, який часто цитували: у ньому Ельжбета Дружбацька — знана польська барокова поетка — приїздить у Галичину, в Рогатин, каретою. В кареті ламається вісь, і вона виходить, щоб попросити про допомогу. Звертається до людей польською, і ніхто її не розуміє. Вона не може порозумітися цією мовою з величезним натовпом, який проходить дорогою (це базарний день). Вона усвідомлює, що це Річ Посполита і, відповідно, польська мова мала б бути мовою порозуміння між різними етносами. Але, виявляється, це не так. І саме цей момент дуже вразив критично налаштованих читачів.»* [7]

Першою асоціацією та згадкою про Ельжбету у своєму романі Токарчук підтверджує одну з рис біографії Дружбацької , яку ми раніше згадували у теоретичній частині : *«Але ж подорожі — то її життя. Хтось подумав би, що поезія — то заняття осіле, гідне пічкура, ближче до садочка, а не битого*

шляху.» . Вона зображує її людиною , яка весь час подорожує , здебільшого у своє задоволення або ж за певних потреб. За своє життя Дружбацька не приховувала своєї любові до подорожей, та до дітей . Про це теж було вміло згадано у романі *«Дружбацька сумує за донькою, яка саме чекає п'яту дитину, і гадає собі, що зараз годилося б бути поруч із нею, а не вештатися цими чужими краями разом з ексцентричною каштеляною, а тим паче не волочитися до маєтку того ксьондза-всезнайка.»* [6, с.18]

Теж за допомогою роману, ми можемо собі хоча б приблизно уявити як виглядала Дружбацька, адже авторка описала вбрання та зовнішній вигляд Ельжбети , як досить інтелегентної жінки тих часів , яка була убрана не в будь що, а відповідала своєму статусу, навіть у старості *«Черевики в неї хороші, шкіряні, але вона змерзла дорогою і воліла б прихилитися старечою спиною до печі, ніж отак бігати полем.»*[6, с.18], або ж у наступній цитаті *«Тепер вони будуть із ними до вечора, повсідавшись біля печі, яка нарешті розігрілася достатньо, щоб гостя могла зняти підбитий хутром кунтуш.»* [6, с.19]

Через одного з героїв Токарчук подає уявлення читачу про риси її обличчя та статури *«Коли він написав оте «Читача», перед його очима виринула Дружбацька, та сухорлява жіночка зі строгим обличчям і виразними очима.»*, також порівняла і згадала про неї у листі таким чарівним зворотом *«Провіднице Муз, Улюбленице Аполлона...»*. [6, с.20]

Одним з важливих питань, яке підняла Ольга Токарчук в одній з частин роману – це мовне питання, а саме відношення Дружбацької до латини. Вона зобразила її зятим противником латинської, переповненою невдоволенням і абсурдністю того, що відбувається *«— А чого ж тут стільки латини? — раптом питає Дружбацька. — Це ж не кожен зрозуміє. Ксьондз починає нетерпляче соватися.*

— Та як же? Кожен поляк так гладенько говорить латиною, ніби ввібрав ту мову з молоком матері.

— Про яких це ви поляків, отче, кажете? Дами, скажімо, рідко говорять латиною, бо вони в ній не вчені. Та й міщани латини геть не знають, а вам же, отче, певно, хочеться, щоб і нижчі стани вас читали? Та ба, навіть староста воліє французьку, а не латину. Мені здається, в наступному виданні всю ту латину варто виполоти, як ось ви, велебний отче, полете бур'ян у своєму городі.» [6, с.20]

Саме тут можна побачити сильне обурення Дружбацької в сторону латинської, адже для неї – це мертва мова, яка немає майбутнього, мова панів і мужланів, яка позбавлена будь-яких барв та емоцій. У своєму листі Ельжбета продовжує висловлювати невдоволення тією латинською «Є, однак, річ, яка в добрім читанні мені немало шкодить, і про се ми, велебний отче, говорили в Тебе у Фірлеєві. І се — латина, та не так сама латина, як її незвичайна премногість. Вона всюдисуца, як сіль, що її забагато сиплемо до страви, і, замість робити харч смачнішим, вона не дає нам його проковтнути.

Знаю, боголюбивий отче, що латина — то мова, що на все має слова, і глаголів у ній зручних більше, ніж у мові польській, а проте той, хто її не знає, загубиться у Твоїй книзі на вічні віки. А Ти ж бо думав про тих охочих до читання, що латини не знають, як оті купці, шляхта дрібна і не дуже вчена, ба навіть кмітливі ремісники: то їм потрібне те знання, що Ти його так ретельно громадиш, а не побратимам Твоїм, священникам і академікам, які можуть читати всілякі книги. Якщо, певна річ, захочуть, бо хочеться їм не завжди. Вже не кажу про жіноцтво, яке читати нерідко добре вміє, але позаяк у школах не вчене, в латині губиться.» [6, с.21]

Через таке «листування» у постаті Дружбацької авторка роману намагалася зобразити тогочасне місце жінки у літературі і яку роль вона відігравала. У листах Ельжбети до Хмельовського ми можемо побачити, якою мовою пише поетеса: живою, простою, спонтанною та емоційною. Це зовсім інший стиль написання, якщо порівняти з манерою написання Хмельовського, який писав патріархальною вченою латиною. Дружбацька у свою чергу пише динамічною мовою. Її вірші, які Ольга Токарчук цитувала у своєму романі були максимально жіночними: про дім, тварин, природу, домашні клопоти та сімейне життя.

Теж у «Книгах Якова» Ольга Токарчук неодноразово цитувала у романі вірші поетеси. Дружбацька у свою чергу пише живою спонтанною мовою, про дім, тварин, природу, домашні клопоти (зовсім інший стиль написання), динамічна простіша і поетична мова написання.

Після її такої позиції автор одразу змінює думку про Дружбацьку «— *Хорони нас, Господи, від усього злого, — шепоче ксьондз і відкладає книжку. А такою милою здавалася та жіночка...*» [6, с.22]

У цілому, тема Дружбацької залишається актуальною в теперешній час, а сучасники продовжують досліджувати і втілювати образ письменниці у своїх творах. Ольга Токарчук у своєму романі «Книги Якова» допомогла читачам уявити Ельжбету саме такою, як вона була. Її характер, одяг, зовнішній вигляд, характер та манери спілкування, які видавалися досить милими. Авторка не висвітлила Дружбацьку в «поганому світлі», що не може не тішити, тому і образ, і асоціації, і уявлення про неї, у серці читача залишилися лише приємні та схвильовані.

Висновки до II розділу

Проаналізувавши твори Дружбацької, ми можемо з впевненістю віднести авторку до епохи літературного бароко, адже мотиви бароко яскраво виражені у її творчості. Вона підіймала питання скороминучості та тлінності людського життя, зображувала трагічне сприйняття світу, що було притаманне саме цій епосі, описувала та розкривала у своїх творах релігійну тематику, мотиви розкоші та величі тощо.

Дружбацька вписується в поезику свого часу також завдяки використанню специфічного репертуару мовних засобів для викликання емоцій. Риторичне оформлення висловлювань тут дуже барокове. Вона використовує природно-народні прийоми викладу реальності, стилістичних засобів і композиції, але дивує використанням рідкісних для XVII ст. строфічних форм.

У контексті барокової естетики у своїх творах Дружбацька широко використовувала емоційність і контрастність образів, наголошуючи на почуттях та внутрішньому світі; грала на почуттях читачів, возвеличуючи або хвилюючи їх. Віршах теж містили використання складних метафор, епітетів та символів; алегорії для вираження художніх ідей. Поетеса не уникала контрасту для створення художнього образу, чи підсилення ефекту тексту, це, наприклад, порівняння двох різних персонажів, або ж контраст світла і темряви, життя і смерті.

ВИСНОВКИ

Здійснено аналіз естетичного контексту в творчості Ельжбети Дружбацької. Дослідження показало, що поетеса використовувала складні метафори та символи, різного роду ірраціональні засоби притаманні епосі бароко. Будувала свої твори граючи на емоційності і контрастності образів, наголошуючи на почуттях та внутрішньому світі. Використовувала контраст між химерним та реальним (контрасти світла і темряви, життя і смерті для створення виразних образів), а саме ці риси естетики бароко були особливо виразними в літературі XVII-XVIII століть.

Бароко було складним і суперечливим стилем, який відображав кризу у світогляді та сумніви в історичному контексті того часу

У роботі розглянуто, виявлено та підкреслено основні теми світогляду доби бароко у творах Дружбацької, серед яких основними були: мотив пишності, розкоші та величі епохи, трагічне сприйняття світу, підвищена напруженість, скороминучість людського життя, тема страждання і смерті. Поети цього проміжку часу зображували тлінність людського життя. Саме ці мотиви Ельжбета Дружбацька розкривала та переносила у свої твори, і саме за допомогою таких прийомів, ми зараз можемо уявити життя та архітектуру тієї доби.

Проведене дослідження дозволяє ствердити, що тема Дружбацької може стати основою для подальших досліджень фемінітивних поглядів на місце жінки у літературі, естетичного контексту бароко, допомогти краще розкрити та дослідити основні теми польського бароко тих часів через призму творчості письменниці.

Ці рекомендації можуть сприяти подальшому розвитку досліджень у галузі літературознавства, а також сприяти підвищенню знань про творчість та

життя Дружбацької у епоху польського бароко. Ця інформація може бути використана в освітніх програмах, літературних заходах та культурних проектах, або ж для розробки спец курсів та лекцій на основі отриманих результатів для використання в освітніх закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. Відтворення реалій як перекладознавча проблема. Наукові записки. 2014. № 3. С. 9–13
2. Гуцуляк І. Прийоми словесної орнаментациї в українській бароковій поезії. Вісник Львівського університету. 2004. Вип. 34, ч. 2. С. 266–271.
3. Лисий Іван. Філософія і мистецька культура / Іван Лисий. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004.
4. Макаров А. Світло українського бароко / Макаров. А. – К.: Мистецтво, 1994.
5. Меднікова Г. Українська та зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб. / Галина Меднікова. – К.: Знання, 2002.
6. Ніколенко О. М. Бароко, класицизм, просвітництво. Харків: Ранок, 2009.
7. Українське літературне бароко: збірник наукових праць/за ред. О. В. Мишанича. – К.: Наукова думка, 1987.
8. Ушкалов Л. Українська барокова поезія / Леонід Ушкалов // Українське бароко: в 2 т. – [Харків]: Акта, 2004. – Т. 1. – С. 265–330.
9. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Тернопіль: Феміна, 1994.
10. Чижевський Д. Поза межами краси (До естетики барокової літератури) Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибрані праці з давньої літератури. Київ: Обереги, 2003. С. 373–394.
11. Чижевський Дмитро. Українське літературне бароко. — К., 2003. — 576 с.]
12. Шевчук В. Про «Герби і трени при гробі... Сильвестра Косова». Шевчук В. Муза роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть. У 2-х кн. Кн. 2. Розвинене бароко. Пізнє бароко. Київ: Либідь, 2005. С. 114–127.
13. Bibliografia Literatury Polskiej – Nowy Korbut, t. 2 Piśmiennictwo Staropolskie, Warszawa 1964

14. Borowski Andrzej: Średniowiecze, odrodzenie, barok i oświecenie. Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie 2000 r. 42 (1998/1999) s. 93-99
15. E. Drużbacka, Memoriał wnukowi memu Panu Józefowi Wiesiołowskiemu. Utwór ten został zapisany w 1754 r. w rękopisie należącym do Mamerta Herburta z Fulsztyna, opublikowany zaś znacznie później (Poezje niedrukowane Drużbackiej. „Dziennik Wileński” 1816, t. 3, s. 185—188).
16. Elżbieta Marczevska-Stańdowa, Listy Elżbiety Drużbackiej, „Archiwum Literackie” t. 5, Wrocław 1965.
17. Dąbrowska Elżbieta: Teksty w ruchu. Powroty baroku w polskiej poezji współczesnej. 2001
18. Drużbacka E., Poezje wybrane, Kraków 2002.
19. Drużbacka E., Zbiór rytmów duchownych, panegirycznych, moralnych i światowych W. Imci Pani Elżbiety z Kowalskich Drużbackiej, skarbnikowy żydaczewskiej, zebrany i do druku podany przez J.Z.R.K.O.W., Warszawa 1752.
20. Epoki literackie: Barok. Red. S. Żurawski. Warszawa, 2008
21. H. Wiśniewska, Polszczyzna w utworach Elżbiety Drużbackiej poetki saskiej (1698–1765). Rozważania lingwistyczno-kulturowe, Lublin 2016.
22. Historia Literatury Polskiej Barok”, Czesław Hernas pod redakcją Kazimierza Wyki, Instytut badań literackich Polskiej Akademii Nauk Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.
23. J.D. Janocki, Polonia litterata nostri temporis, t. I, Vratislaviae 1750, s.38
24. Krystyna Stasiewicz, Kicz i artyzm. Dwa oblicza poetyckie Elżbiety Drużbackiej, w: Między barokiem i oświeceniem: nowe spojrzenia na czasy saskie, pod red. K. Stasiewicz i S. Achremczyka, Olsztyn 1996
25. Libera Z., Poezja polska XVIII wieku, Warszawa 1983.
26. Lektury polonistyczne: Średniowiecze, renesans, barok. T. 1. Red. A. Borowski, J. S. Gruchała. Kraków, 1997.

27. Maciejewska I., Kobiety czasów saskich z piórem w ręku, „Prace literaturoznawcze” 2015, nr 3, s. 157-170.
28. Maciejewska I, Elżbiety Drużbackiej portrety kobiet roztropnych. Maciejewska, A. Roćko (red.), Aplauz najzaczniejszej damie. Studia i szkice z kręgu literatury dawnej, Olsztyn 2017, s. 197–210.
29. Marek Prejs, Poezja późnego baroku: główne kierunki przemian, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1989.
30. E. Marczevska - Stańdowa, Listy Elżbiety Drużbackiej. „Archiwum Literackie” t. 5; 1960.
31. Morelowski M., Znaczenie baroku wileńskiego XVIII. stulecia, Wilno 1940 r.
32. Klimowicz M. Oświecenie, Warszawa 2008
33. Kuchowicz Z., Człowiek polskiego baroku, Łódź 1992.
34. Piszczkowski M., Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia, Kraków 1960.
35. Obszerne fragmenty tych zapisków, wydobytych z Archiwum Radziwiłłowskiego w AGAD, opublikował A. Sajkowski (Staropolska miłość. Z dawnych listów i pamiętników. Poznań 1981, s. 212—217).
36. Pietryk D. Barok. Oświęcenie. Kraków, 1996.
37. Pisarki polskie epok dawnych, red. K. Stasiewicz, Olsztyn 1998.
38. Poezja polskiego oświecenia, red. J. Kott, Warszawa 1956
39. E. Drużbacka, Poezye Elżbiety Drużbackiej: z popiersiem autorki, t. 1–2, Lipsk 1837.
40. Pollak R. Od renesansu do baroku. Warszawa, 1969.
41. Popiołek B., Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich, Kraków 2003.
42. Radziejewicz-Winnicki J., Historia architektury nowożytnej w Polsce. Barok.
43. Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, 2003 r;

44. Rittel Teodozja, Elżbieta Drużbacka: gatunki mowy w odmianie literackiej. Studium lingwistyczne, Kraków 2014.
45. Rittel Teodozja, Elżbieta Drużbacka, Język i tekst. Studium lingwistyczne, Kraków 2007.
46. Rittel Teodozja, Elżbieta Drużbacka: konteksty wyrazowe, Kraków 2009.
47. Stasiewicz K., Elżbieta Drużbacka. Najwybitniejsza poetka czasów saskich, Olsztyn 1992.
48. Stasiewicz, K. (1998). Przygoda literacka Krasickiego z Drużbacką. W: J. Pelc, M. Prejs (red.), Autor- tekst - cenzura. Prace na Kongres Slawistów w Krakowie w roku 1998 (s. 183–202). Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
49. Stasiewicz K., Zmysłowa i elokwentna prowincjuszka na staropolskim Parnasie. Rzecz o Elżbiecie Drużbackiej i nie tylko..., Olsztyn 2001.
50. Sztachelska-Kokoczka Alina, Kartki z życia Elżbiety (Izabeli) z Poniatowskich Branickiej (1730-1808), w: Izabela z Poniatowskich Branicka Życie i działalność publiczna, red. C. Kukło, Białystok 2014.
51. T. Rittel: „Dwa zwierciadła” Elżbiety Drużbackiej jako metafora strukturalna, Arkadii szczęśliwej". „Prace Językoznawcze”. Katowice 2001. T. 26: „Studia historycznojęzykowe". Pod red. A. Kowalskiej i O. Wolińskiej, s. 194-196.
52. T. Rittel, Krytyka tekstów wartościujących i oceniających twórczość Elżbiety Drużbackiej w ujęciu językoznawczym, „Annales Academiae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2005, z. 26, s. 18–29.
53. W. Bojarski, Elżbieta z Kowalskich Drużbacka, Życie i pisma. Sprawozdanie dyrekcji C. K. gimnazjum w Przemyślu za rok szkolny 1895, Przemyśl 1895, s. 25, cytata z E. Drużbackiej, Fabuła o księżęciu Adolfie dziedzicu Roxolanji, Lipsk 1837, t. II, wyd. J.N. Bobrowicza, s. 237, w. 1–6. Dalej skrót Bobr. I i II.
54. Wacław Borowy, Drużbacka, w: tegoż, O poezji polskiej w wieku XVIII, wyd. 2, Warszawa 1978.
55. W. Kopaliński, Elżbieta Drużbacka, Encyklopedia „drugiej płci”, Warszawa 1995.

56. Zbigniew Kuchowicz, Wybitna poetka i emancypantka: Elżbieta Drużbacka, w: tegoż, Wizerunki niepospolitych niewiast staropolskich XVI – XVII wieku, Łódź 1972.
57. Załuski Józef Andrzej, Zbiór rytmów duchownych, panegirycznych, moralnych i światowych W. Jmci Pani Elżbiety z Kowalskich Drużbackiej Skarbnikowej Żydaczewskiej, Warszawa 1752.
58. Zowczak M., Biblia ludowa. Interpretacje wątków biblijnych w kulturze ludowej, Toruń 2013.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Elżbieta Drużbacka: język i tekst: studium lingwistyczne // <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/handle/11716/2860>
2. Elżbieta Drużbacka «*Wiersze światowe*» // <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/wiersze-swiatowe.pdf>
3. Słynni tarnowianie: Elżbieta Drużbacka -"słowiańska Safona" // <https://tarnow.dlawas.info/wiadomosci/slynni-tarnowianie-elzbieta-druzbackaslowianska-safona/cid,10192>
4. Snopek na Polu życia ludzkiego, związany, przez śmierć starożytną Gospodynią [...] // <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/edition/263852/content>
5. Zbiór rytmów duchownych Panegirycznych Moralnych i Światowych [...] Elżbiety z Kowalskich Drużbackiej // http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/docmetadata?id=22431&from=&dirids=1&ver_id=&lp=3&QI=
6. Poezye Elżbiety Drużbackiej // https://books.google.com.ua/books?id=VC1IAQAAMAAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=%C2%ABTy+w+lasach+pi%C4%99kne+piramidy+stawiasz,+Po+drzewach,+pniakach,+cukry+lodowate.+Niemi+jad%C4%85cych+oczy+zastana+wiasz.&source=bl&ots=eJ7BJ_eesD&sig=ACfU3U1VrZ9UXO4co1keeszBsLkii_rKEQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwj1LzOtcMCAxU60gIHHSItA74Q6AF6BAgMEAM#v=onepage&q=%C2%ABTy%20w%20lasach%20pi%C4%99kne%20piramidy%20stawiasz%2C%20Po%20drzewach%2C%20pniakach%2C%20cukry%20lodowate.%20Niemi%20jad%C4%85cych%20oczy%20zastana+wiasz.&f=false
7. Wilanowskie inspiracje Elżbiety Drużbackiej // https://www.wilanow-palac.pl/wilanowskie_inspiracje_elzbiety_druzbackiej_1698_1699_1765.html

8. Книги Якова // <https://readukrainianbooks.com/page-21-6576-knigi-jakova-olga-tokarchuk.html>
9. Тонкощі перекладу // <https://theukrainians.org/ostap-slyvynsky-tokarczuk/>

PE3IOME

Celem pracy magisterskiej jest analiza estetyki i głównych motywów światopoglądowych polskiego baroku w twórczości Elżbiety Drużbackiej . Praca składa się z dwóch rozdziałów.

Pierwszy rozdział „Teoretyczna analiza specyfiki literatury polskiej epoki baroku” poświęcony jest badaniu osobliwości estetyki baroku, a mianowicie określeniu jej głównych zasad i cech charakterystycznych, wyjaśnieniu kluczowych idei baroku światopogląd, który wpłynął na literaturę, oraz krótka analiza biografii pisarza.

W rozdziale drugim „Główne aspekty światopoglądu i estetyki baroku w twórczości Drużbatskiej” dokonano analizy twórczości Drużbatskiej w kontekście estetyki barokowej i elementów odzwierciedlających jej różne aspekty, rozważono główne motywy światopoglądu polskiej epoki baroku: ważne elementy twórczości poetki, a postrzeganie wizerunku Elżbiety Drużbatskiej jest przedmiotem badań u pisarzy współczesnych, zwłaszcza w powieści polskiej pisarki Olgi Tokarczuk w powieści „Księgi Jakubowe”.